

Asia: VN/23602/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi nuorisolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunto valtakunnallisia nuorisoalan järjestöjä koskeviin esitysluonnoksiin (lain 17 ja 18 §; asetuksen 5 ja 6 §)

Ehdotus: Valtionavustusta saadakseen järjestön on jatkossa esitettävä järjestön toiminnan merkitys ja vaikuttavuus nuorisotyön ja -toiminnan kannalta, järjestön toiminnan ajankohtaisuus sekä toiminnan valtakunnallisuus. Valtakunnallisuuden perusteena on jatkossa toiminta vähintään seitsemän maakunnan alueella. Avustuskelpoisuutta harkittaessa edellytetään lisäksi, että järjestö edistää nuorten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja osallisuutta, ja että järjestön hallintoa ja taloutta hoidetaan vastuullisesti.

Lisäksi avustettavan toiminnan on oltava yleishyödyllistä ja edistettävä nuorisolain tavoitteita ja toteuttamisen lähtökohtia. Hyväksyttävänä menoina ei pidetä liiketoiminnasta tai muusta vastaavasta toiminnasta aiheutuvia menoja.

Valtionapukelpoisuuden ehtoja täsmennetään asetuksen 5 ja 6 §, joiden mukaan valtionapukelpoiseksi voidaan hyväksyä sellainen järjestö, jonka: 1) kokonaisjäsenmäärästä taikka piirijärjestöjen ja paikallisyhdistysten yhteenlasketusta henkilöjäsenmäärästä vähintään kaksi kolmasosaa on nuoria (nuorisojärjestö); 2) toiminnasta ainakin osa on nuorisotyötä ja tämä osa voidaan eritellä järjestön muusta toiminnasta (nuorisotyötä tekevä järjestö); tai 3) pääasiallinen tarkoitus on tarjota palveluja nuorisoalan järjestöille, kunnille tai muille nuorisoalan yhteisöille (nuorisoalan palvelujärjestö).

Lasten ja nuorten keskus toivoo, että esityksen jatkovalmistelussa kiinnitetään kriittisesti huomiota seuraaviin yksityiskohtiin.

Uudeksi arviointikriteeriksi esitetty ”järjestön toiminnan ajankohtaisuus” jää vielä varsinaisen säädöstekstin osalta tulkinnanvaraiseksi. Vaikka esitysluonnoksen perusteluissa on selvennetty, että tässä yhteydessä nuorten muuttuvia tarpeita tarkasteltaisiin nuorten elämässä, toiminnassa ja toimintaympäristössä tapahtuvien muutostrendien kautta ja että tarkoituksena ei ole reagointi satunnaisiin tai lyhyellä aikavälillä tapahtuviin muutoksiin ja ilmiöihin, jättää luonnos silti avoimia kysymyksiä uuden kriteerin osalta. Kun kyseessä on yleisavustus, Lasten ja nuorten keskuksen näkemyksen mukaan lähtökohtana tulee olla, että järjestö itse arvioi itselleen tarkoituksenmukaisimmat tavat vastata nuorten muuttuviin tarpeisiin. Mikäli ministeriö rahoittajana haluaa määritellä ajankohtaisuutta, olisi kriteerien linjakasta olla saatavissa avoimesti etukäteen.

Uudeksi valtakunnallisuuden perusteeksi esitysluonnoksessa on esitetty toimintaa vähintään seitsemän maakunnan alueella tai tavoittaako järjestön toiminta kohderyhmänsä muutoin maanlaajuisesti. Lasten ja nuorten keskus näkee vaadittavan toiminta-alueen kasvattamisen perusteltuna, mutta kyseenalaistaa uudeksi rajaksi esitetyn seitsemän maakunnan määrän tarkoituksenmukaisuuden. Esitetty uusi valtakunnallisuuden peruste saattaa myös uhata erityisesti ruotsinkielistä toimintaa tai muille kielellisille vähemmistöille suunnattua toimintaa toteuttavien järjestöjen valtionapukelpoisuutta ja siten vaikuttaa kielteisesti kielellisten vähemmistöryhmien nuorisotyön palveluihin. Lasten ja nuorten keskus toivoo, että erityisesti digitaalisen tavoitavuuden kriteeriä tarkennetaan jatkossa. Järjestö sinänsä kannattaa vahvasti digitaalisen tavoitavuuden lisäämistä tavoitavuuden arviointikriteereihin.

Suhtaudumme myös kriittisesti jäsenperusteisuuden valtionavustuskriteerinä, joka syrjäyttää nykyisessä asetuksessa määritellyn toimintaan osallistuvien nuorten määrän arviointikriteerinä. Näemme tämän muutoksen epäjohdonmukaisena järjestötoiminnan yleisiin muutoksiin nähden, jotka korostavat muun muassa nuorten matalan kynnyksen osallistumisen mahdollistamista jäsenyysperustaisuuden sijaan. Tämä on linjassa myös kansalaistoiminnan ilmiöpohjaistumisen ja digitalisoitumisen kanssa (mm. Nuorisobarometri 2018). Lasten ja nuorten matalan kynnyksen ja ”pop-up-tyyppisten” osallistumismahdollisuuksien vahvistaminen jäsenyysperusteisen toimijuuden sijaan on ollut usealla nuorisojärjestöllä pitkän ajan tavoite, joka on tähän asti ollut linjassa myös keskeisten avustusperiaatteiden kanssa.

Matalan kynnyksen osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen toimintaperusteisesti koskee erityisesti heikossa sosioekonomisessa asemassa olevia lapsia ja nuoria ja ihan erityisesti alle 15-vuotiaita lapsia ja nuoria. Nähdäksemme lapsen tai nuoren jäsenyysstatus toiminnan laajuuden määrittäjänä olisi täten jo lähtökohtaisesti lapsia ja nuoria eriarvoistava sekä ristiriidassa nuorten ja järjestöjen toimintaympäristön muutostrendeihin nähden. Alle 10-vuotiaiden toimijuutta järjestöissä ei ole myöskään riittävästi tutkittu, jotta heidän toimijuuttaan voitaisiin kyseisen muutoksen myötä rajata voimakkaasti jäsenyysperusteiseksi. Muutoksista on perusteltua laatia perusteellinen YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukainen lapsivaikutusten arviointi.

2. Lausunto valtakunnallisia nuorisoalan osaamiskeskuksia (OSKE) koskeviin esitysluonnoksiin (lain 19 §; asetuksen 7 ja 8 §)

-

3. Lausunto nuorisokeskuksia koskeviin esitysluonnoksiin (lain 20 §; asetuksen 9 ja 10 §)

-

4. Lausunto muita säännöksiä koskeviin esitysluonnoksiin (lain 23, 24, 26 ja 27 §; asetuksen 1 §)

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi peruuttaa valtakunnallisen nuorisoalan järjestön, nuorisoalan osaamiskeskuksen, nuorisokeskuksen ja nuorten työpajan valtionapukelpoisuuden, jos ne eivät enää täytä tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä valtionapukelpoisuuden edellytyksiä.

Nuorten mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa nuorisovaltuustossa tai vastaavassa nuorten vaikuttajaryhmässä säädetään kuntalain (410/2015) 26 §:ssä sekä hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 32 §:ssä.

Lasten ja nuorten keskus pitää päivityksiä perusteltuina. Valtionapukelpoisuuden peruminen tulisi sovellettavaksi todennäköisesti vain yksittäistapauksissa silloin, jos järjestön toiminta ei enää täytä nuorisolaissa tai sen nojalla säädettyjä valtionapukelpoisuuden edellytyksiä. Järjestöllä tulee olla jatkossakin mahdollisuus hakea valtionapukelpoisuutta uudelleen, kun järjestön toiminta täyttää valtionapukelpoisuuden edellytykset.

Uutena hallintotasona toimiva hyvinvointialue on perustellusti huomioitava myös nuorisolaissa.

5. Lausunto Harrastamisen Suomen mallia koskeviin esitysluonnoksiin (lain 12 a ja 21 a §)

Harrastamisen Suomen mallin jatkokehittämisessä on välttämätöntä ottaa huomioon myös Verohallinnon vuosina 2021-22 yllättäen tekemät uudet linjaukset, joiden mukaan koulujen iltapäiväkerhotoiminta järjestöjen toteuttamana on elinkeinotoimintaa. Linjaus vaarantaa vakavasti nuorisojärjestöjen halun ja luottamuksen olla mukana pitkäjänteisesti toteuttamassa harrastustoimintaa, koska Suomen mallin mukaisen toiminnan osalta saatettaisiin tulevaisuudessa tehdä samanlainen tulkinta.

6. Lausunnonantajan yleiskommentit tai huomiot/ehdotukset koskien lain muita säännöksiä

Lasten ja nuorten keskus muistuttaa, että valtiovarainministeriön johtamassa valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihankkeessa selvitetään myös parhaillaan, olisivatko eri ministeriöiden valtionavustuskriteerit yhdenmukaistettavissa. Järjestöjen näkökulmasta toiminnan pitkäjänteisen suunnittelun mahdollistamiseksi valtionavustusten arviointikriteerien ei tule muuttua liian usein.

Korolainen Katri
Lasten ja nuorten keskus

Ojala Sami
Lasten ja nuorten keskus